

102/2

KISWAHILI

LUGHA

MUDA: 2^{1/2}

MTIHANI WA PAMOJA WA SULIMO

JULAI 2025

Jina.....Nambari ya usajili.....

Shule.....Darasa.....

Maagizo

- a) Andika **jina lako** na **nambari ya usajili shuleni** katika nafasi zilizoachwa wazi hapo juu.
- b) Jibu maswali **yote**.
- c) Majibu yote yaandikwe kwenye **nafasi zilizoachwa wazi** baada ya kila swali.
- d) **Sharti** majibu yote yaandikwe kwa **lugha ya Kiswahili**.
- e) Usitoe ukurasa wowote kutoka kwenye kijitabu hiki.
- f) Karatasi hii ina **kurasa 12** zilizopigwa chapa.
- g) Hakikisha kuwa kurasa zote zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

Kwa matumizi ya mtahini pekee

SWALI	UPEO	ALAMA
UFAHAMU	15	
UFUPISHO	15	
SARUFI	40	
ISIMUJAMII	10	
JUMLA	80	

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali.

Ulikuwa wakati wa jioni jua limepunguza udhia wake na upepo mwanana ulikuwa ukipita na kuzipapasa Ngozi zetu mfano wa pamba. Kama ilivyokuwa desturi yetu pale chuoni, siku hiyo tuliketi karibu na lango kuu la chuo ili kutafiti kazi mradi tuliyokuwa tumepewa darasani. Sehemu hii tuliipenda sana kwa kuwa kuuchakura mtandao ilikuwa ni bure bora tu ufahamu nywila ya mtandao huo. Mandhari ya sehemu hii pia yaliwavutia wanafuzi wengi katika sehemu hii.

Tulipotia fahamu, tulipata mazoea haya yamekita mizizi nasi tukawa hatuna budi kuyakumbatia. Hatukuyakumbatia tu, bali tuliyakumbatia kwa dhati ya moyo. Vikao hivi havikuwa tu hazina kubwa kwetu bali pia vilikuwa vya thamani isiyomithilika. Hapa ndipo tulinoleana bongo kwa kupashana habari. Leo hii tumo katika mjadala kuhusu kuhusu mfumo mpya wa elimu CBC tuliopewa darasani kama kazi mradi. Nahodha wa kikundi hiki anampa msemaji wa kwanza nafasi naye hakusita kushika usukani.

“Nionavyo mimi, mfumo wa CBC unafaa kufutuliwa mbali. Serikali haijajiandaa vilivyo ili kuufanikisha mfumo huu wa elimu. Kwanza, mafunzo waliyopewa walimu ili kuufanikisha mfumo huu kamwe hayatoshi. Nionavyo mimi ni kwamba walimu waliopo ambao idadi yao haitoshi, wanatumia elimu ya mfumo wa 8-4-4 kuufunza ule wa CBC. Itawezekanaje mwalimu apate mafunzo ya wiki moja kisha akawa amefuzu kumwelekeza mwanafunzi? Isitoshe mfumo huu unamhitaji sana mwalimu kutumia teknolojia ya kisasa katika ufunzaji. Usishangae nikikwambia kuwa walimu wengi hawana mafunzo ya kisasa ya kompyuta. Zaidi ya hayo shule nyingi vilevile hazina tarakilishi. Baadhi yazo pia umeme haupo. Baada ya serikali ya uhuru kuahidi kuwapa Watoto vipakatalishi, je jiulize, ni wanafunzi wangapi hivi sasa ambao walipata vipakatalishi hivyo? Kando na hayo, wazazi wengi washalalamika kuhusu gharama kubwa ya vifaa ambavyo walimu huwatumia wanafunzi kuvileta shuleni. Huenda ikawa sababu ya wao kusema kuwa ni heri mfumo huo wa CBC ukaachiwa shule za kibinafsi.

Muda huo wote kila mtu pale tulipoketi alikuwa ametulia. Wapo waliotikisa vichwa kukubaliana naye Sumaku na wapo waliotikisa kukataa. Mara kijana mmoja tuliyemwita Sudi alisimama na kuzungumza. mawazo yake sudi ni kama yalikuwa ya kumpinga sumaku.

“Mtazamo wangu mimi ni kuwa mfumo wa CBC haufai kufutuliwa mbali. Itakuwa hasara kubwa kwa washika dau mbali mbali ambao wameekea katika mfumo huu. Ikumbukwe kwamba imeigharimu serikali ya Uhuru pesa nyingi katika kujenga madarasa, kuwafunza walimu pamoja kuchapisha vitabu vya mfumo huu. Isitoshe kuutupilia mbali mfumo huu itakuwa sawa nakuwapotezea muda wanafunzi wa darasa la sita ambao kwa miaka sita wamekuwa wakisoma mfumo huu”

“Nakuunga mkono sumaku, alianza Dida. Kwanza sudi awazie tena udhaifu wa mfumo 8-4-4 ndipo awazie hayo. Kila mwanafunzi katika mfumo huu wa CBC ni mshindi. Hakuna kuwagawa wanafunzi katika makundi ya wajinga na werevu. Isitoshe, katika mtaala huu mpya, hakuna kurudia rudia madarasa kama ilivyo katika mfumo huo wa awali. Vile vile, mtaala wa CBC utawapa wanafunzi wa Kenya matumaini na fursa ya kuimarisha vipawa na uwezo wao. Ikumbukwe kwamba mtaala huu unasisitiza ukuzaji wa talanta za wanafunzi nchini tofauti na ule

wa 8-4-4. Pia, CBC humfunza mwanafunzi masomo ambayo tu yatamfaa maishani mwake. Lugha asili za wanafunzi pia zitakuzwa katika mfumo huu mpya.

Maneno yake Dida yalifunikwa ghafla na kelele za kumshangilia na kumsifu kijana huyu. Alipoona bado wanashangilia, aliinua mkono wake wa kushoto juu na kusema, “Basi ! Basi wanafunzi wenzangu, sina shaka ujumbe umeshafika.

Maswali

a) Ni mambo yepi yanayoleta utangamano baina ya vijana katika kundi hili chuoni?(alama 3)

.....

.....

.....

.....

b) Eleza udhaifu wa mfumo wa 8-4-4 kulingana na kifungu hiki. (alama 5)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

c) Jadili manufaa ya mfumo mpya wa elimu kulingana na Makala haya. (alama 5)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

d) Kauli “upepo mwanana ulikuwa ukipita na kuzipapasa Ngozi zetu, “ imetumia tamathali gani ya usemi? (alama1)

.....
e) Eleza maana ya “tulinoleana bongo” kwa mujibu wa taarifa.
.....
.....

(alama 1)

2.UFUPISHO

(alama 15)

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali:

Kenya inakumbwa na hali ya hatari kuwahi kutokea msimu wa mvua ambayo imefanya serikali kuchukua hatua madhubuti za kuzuia maafa zaidi. Baada ya tathmini ya kina kuhusu hali ya hewa inayotarajiwa, serikali imelazimika kutangaza hatua za kuepusha vifo na uharibifu huku mvua ikitabiriwa kuendelea kunyesha na kimbunga kutarajiwa kutua Kenya kwa mara ya kwanza katika historia. Kimbunga hicho kitasababisha mvua kubwa, upepo mkali na mawimbi yenye nguvu na hatari, ambayo yanaweza kutatiza shughuli katika Bahari ya Hindi na makazi yaliyo karibu na pwani ya Kenya. Hali hii imechangiwa pakubwa na mabadiliko ya tabianchi.

Matukio ya hivi majuzi yamepima ustahimilivu wa nchi yetu wakati wa changamoto ambazo hazijawahi kutokea. Mvua imeendelea kusababisha mafuriko ambayo yameharibu miundomsingi. Vilevile, shughuli za uchukuzi zimetatizika katika sehemu zote za nchi baada ya barabara kuharibiwa na madaraja kusombwa na mafuriko.

Viwango vya maji katika mabwawa makuu ya ‘Seven Forks’ vimefikia kimo cha kihistoria huku mabwawa hayo yakitishia wanaoishi karibu na maeneo hayo. Kuna mabwawa 178 na vidimbwi vya maji katika ardhi ya umma na ya kibinafsi katika kaunti 33 ambayo yamejaa na kuwa hatari kwa wakazi walio maeneo yaliyo karibu. Vifo vya watu, kufurushwa kwa watu kutoka makwao na uharibifu wa mali umeshuhudiwa nchini.

Hatari nyingine imetokana na maporomoko ya ardhi na matope katika baadhi ya kaunti na wakazi wanaoishi katika maeneo hayo watahamishwa huku wanaoishi katika maeneo yasiyoratibiwa kama ya makazi kwa mfano kando ya mito, wakipewa ilani kuhama kwa kutambua hatari iliyopo.

Kwa sababu ya janga la mafuriko, wizara ya Elimu imeagiza kuahirishwa kwa tarehe ya kufunguliwa kwa shule zote nchini kwa muhula wa pili kwa muda usiojulikana. Pia, madhara ya mvua katika baadhi ya shule ni mabaya zaidi kiasi kwamba maisha ya wanafunzi yamo hatarini. Hatua ya kuahirisha ufunguzi wa shule hadi tarehe isiyojulikana imebua mgawanyiko wa kitabaka huku watoto kutoka familia maskini, wengi wao wanaosomea shule za umma, wakiendelea bila masomo wenzao kutoka familia tajiri wakisoma kidijitali. Isitoshe, bila tarehe mahususi za ufunguzi wa shule, ni vigumu kupanga masomo ya ziada wakiwa nyumbani. Hofu nyingine ni kuwa kukaa kwa muda mrefu bila kufanya chochote kunaweza kuwapelekea wanafunzi katika matumizi ya mihadarati na mimba za mapema.

Serikali imetangaza kuwa tarehe mpya za muhula wa pili kwa shule za msingi na za sekondari zitarekebishwa ili kufidia muda ambao ungepotezwa kwa kucheleweshwa kufunguliwa kwa shule. Tena, kutokana na mafunzo yaliyopatikana kufuatia janga la korona, wazazi wengi wanahimizwa kununua vifaa vya kidijitali vya kisasa ili kutumika katika masomo ya kidijitali.

Jeshi la Ulinzi la Kenya na Huduma ya Polisi zimeagizwa kutumia rasilmali, maafisa na vifaa vyao kuhakikisha wakenya wako salama. Wangeshirikiana na shirika la Huduma ya Vijana kwa Taifa na maafisa wa Utawala kushughulikia dharura ikiwemo kuokoa wote walio kwenye hatari.

Baraza la mawaziri limeagiza Wizara ya Fedha kutoa pesa za kusaidia kukabiliana na janga hili. Hata hivyo, kumekuwa na ukosefu wa uwazi katika utoaji wa fedha na hata misaada ambayo inakusudiwa kuendea walioathirika na vilevile haifikii wenye ulemavu-udanyanyifu katika mchakato mzima kuanzia kuwasilisha majina ya waathiriwa hadi ngazi ya malipo.

Idara ya utabiri wa hali ya Hewa nchini imewatahadharisha wakenya dhidi ya kuishi kando ya mito iliyofurika. Wanafunzi ambao tayari walikuwa wamefika shuleni walitakiwa kubaki shuleni na usimamizi wa shule ungewahifadhi na kuhakikisha usalama wao.

Maswali:

a) Huku ukirejelea aya nne za kwanza, eleza athari hasi za mabadiliko ya tabianchi. (Maneno 80) (alama 8)

Matayarisho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nakala safi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) Fafanua masuala ambayo mwandishi anaibua katika aya tano za mwisho. (maneno 70) (alama 7)

Matayarisho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nakala safi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SARUFI

(alama 40)

a) Andika neno lenye

(alama 1)

irabu ya nyuma, juu viringwa, kitambaza, irabu ya mbele juu tandazi, nazali ya ufizi, kipasuo ghuna cha kaakaa laini, irabu ya nyuma wastani

.....
.....

b) Tofautisha sentensi zifuatazo kwa kuzingatia uamilifu

(alama 2)

i. Mtahiniwa hajafuata maagizo yoyote.

ii. Pigia mstari majibu yako yote.

c) Ainisha viambishi katika neno: mmevipa

(alama 2)

.....
.....
.....
.....
.....

d) Andika kinyume

(alama 2)

Watoto wamemeza dawa wakakashifiwa.

.....
.....

e) Ainisha vielezi katika sentensi ifuatayo:

(alama 2)

Mwanafunzi hodari kabisa aliwapiku wachezaji wote michezoni.

.....
.....

f) Andika katika wingi. (alama 1)

Uyoga uliokuwa kwenye kasha umeoza.

.....

.....

g) Tunga sentensi kuonyesha kitendo kinaendelea. (alama 1)

.....

.....

h) Andika katika ukubwa. (alama 2)

Nyundo hii iliwaumiza watoto hawa na mtu mwingine.

.....

.....

i) Andika sentensi upya ukifuata maagizo. (alama 2)

i. Kaumu alicheza mpira kwa niaba ya Jack. (anza kwa Jack)

.....

.....

ii. Waziri Ndiema aliteuliwa baada ya mtangulizi wake kujiuzulu. (Geuza neno lililopigiwa mstari kuwa nomino)

.....

.....

j) Weka neno hili katika ngeli mbili tofauti. (alama 2)

Kucha

k) Yakinisha katika wakati ujao. (alama 2)

Mikunga hawajakuwa wakivuliwa kwa wingi.

.....

.....

l) Andika katika usemi taarifa.

(alama 2)

“Ala! Mzee huyu ni mwenye imani hivi,” Amani alishangaa

.....

.....

m) Tambua aina za virai vilivyopigiwa mstari katika sentensi hii.

(alama 2)

Mwanamwali hodari ajabu alitembea kwa madaha kwenda kupokea tuzo lile.

.....

.....

n)Ainisha yambwa na chagizo katika sentensi ifuatayo:

(alama 3)

Asha alimpikia shangazi yake wali mkavu kule kijijini.

.....

.....

o) Bainisha matumizi ya ‘ki’ zilizopigiwa mstari katika sentensi ifuatayo:

(alama 2)

Kiatu ki chini ya meza lakini kitavaliwa na kijana anayetembea kijeshi.

.....

.....

.....

.....

p) Tambua aina za vishazi katika sentensi ifuatayo:

(alama 2)

Ingawa alifika mapema, hakumpata mwalimu.

.....

.....

.....

q) Tunga sentensi mbili kuonyesha matumizi mawili tofauti ya koloni. (alama 2)

.....

.....

.....

.....

r) Andika sentensi ifuatayo upya ukitumia o-rejeshi ya mazoea. (alama 2)

Yule ambaye anatia bidii kazini ndiye ambaye anapandishwa cheo.

.....

.....

s) Walakini ni kwa dosari /kasoro, tariki ni kwa na wazo ni kwa (alama 2)

t) Changanua sentensi ifuatayo kwa njia ya visanduku/jedwali. (alama 4)

Kijana yule hodari amefuzu vyema.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ISIMUJAMII

(alama 10)

a)... Watu wa kaunti ya Maji Mazuri wamesahaulika kabisa. Ningependa kuelezwa kinagaubaga kama hawa ni Wakenya au la. Order! Order! Mheshimiwa Tumbili.

i) Bainisha sajili hii.

(alama 2)

.....
.....

ii) Fafanua sifa zozote nne za sajili hii zinazojitokeza katika makala haya.

(alama 4)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

b) Kwa kutoa mifano mwafaka, fafanua mambo manne yanayosababisha watu kufanya makosa wanapotumia lugha ya kiswahili.

(alama 4)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Huu ndio ukurasa wa mwisho ulipigwa chapa.

KILA LA HERI

